

MARKAZIY OSIYO XALQLARINING TABOBATI BILAN BO'G'LIQ AN'ANALARI

Toshkent tibbiyot akademiyasi Ijtimoiy fanlar kafedrası

dotsent **Sh.A. Iskandarov**

Toshkent tibbiyot akademiyasi 2-son davolash 117-guruh **Isroilova Shirin Otabek qizi**

Tabobat so'zining ma'nosi arab tilida salomatli asrash, davolash va dori-darmon bilan bog'liq amaliyotni ifodalab, "tibobat" shaklida qo'llaniladi. So'zning o'zagi arabcha- "tabba" bo'lib davolash degan ma'noni bildiradi.

Xalq tabobati-an'anaviy tibbiyot xalq tomonidan to'plangan, kasallikka tashhis qo'yish va davolashda qo'llaniladigan, avloddan avlodga o'tib kelayotgan emperik bilimlar yig'indi hisoblanadi.

Tabobat sirlari ming yillar davomida sayqallangan va bizgacha yetib kelgan. Buni Zardushdiylik ta'limotining muqaddas kitobi Avesto ham tasdiqlaydi.

Uning barcha qismida xususan "Vendidod"da tabiblar tayyorlash, tabobat amaliyoti, kasalliklar tasnifi, ularning paydo bo'lish sabablari va omillari, noyob dorivor gilyohlar haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Buyuk bobokalonimiz Abu Ali ibn Sino nafaqat qadim an'analarni davom ettirdi, balki davolashning yangi usullarini yaratib, tabobat ilmiga asos soldi.

"Tib qoninlari" asl nomi arabchada "Kitob al-Qonun fit-tib" asari o'z davri tabobatining mufassil ensiklopediyasi bo'lib, unda inson sog'lig'i va kasalligiga oid bo'lgan barcha masalalar mantiqiy tartibda to'la bayon etilgan. Bu asar 500 yil davomida Yevropa universitetlarida asosiy tabobat qo'llanmasi sifatida o'qitilib kelingan.

Temuriylar davrida salomatlik masalasi va sog'liqni saqlash xodimlarining faoliyati davlat darajasida alohida belgilanganini qayd etish joiz. Amir Temur

o'zining "Temur tuzuklar"da ham "Saltanatimni o'n ikki toifadagi kishilar bilan mustahkamladim, sakkizinchi toifa -hakimlar, tabiblar, munajjimlar va muxandislarki, ular saltanat korxonasiga rivoj beruvchilardir. Ularni o'z atrofingga to'pladim. Hakimlar va tabiblar bilan ittifoqda bemorlarni davolatar erdim

O'zbeklarning tabobat tarixi haqida to'xtalganda bir narsaga alohida to'xtalib o'tish lozim, Subhonqulixon davrida tib ilmi rivojlandi. Ularning tasgabbusi bilan Buxoroda "Dorushshifo" qurilib bemorlarni davolash yo'lga qo'yildi yana tabiblar tayyorlashga ixtisoslashgan madrasa ham qurdirgan. Subhonqulixonning o'zi ham tib ilmiga qiziqqan hamda "Tabobatni jonlantirishi" nomli asar yozadi

Sharq tabobatida tashxis qo'yish Umumiy ko'zdan kechirish, tanadan taralayotgan hidga e'tibor qilish Tomir urushini tekshirish va tanani paypaslab ko'rish Yashash joyi va ayrim mahsulotlarga ta'sirchanlik

Tandir fors tilida zardoli ya'ni pista ko'mir cho'g'i yordamida yuqori haroratda qizdiriladi. Bu usul buyrak, jigar, yuqori qon bosimi, kamqonlik, bepushtlik, oshqozon ichak tizimidagi muommolar bartaraf etiladi. Bitta qizigan tandir 42 ta kishining dardiga davo bo'ladi.

Tibbiyot tilida Girudioterapiya deb ataladi. Har qanday kasallik turidan qat'iy nazar avvalo zulk jigarga qo'yiladi. Bemorlar uchun vazniga qarab zuluk qo'yish belgilangan 10 kgga 1ta zuluk to'g'ri keladi. Insult asoratlari, gaymolit, gipertoniya, girija, osteoxondrios va boshqa kasalliklarni davolash mumkin

Har bir soha vaqt o'tishi bilan mustahkam ilmiy asos va zamonaviy ilmga ehtiyoj sezganidek, xalq tabobatini ham sog'liqni saqlash tizimiga ham o'zoro uyg'unlashtirish, malakali mutahassislar tayyorlash lozim edi.

Toshkent tibbiyot akademiyasida Xalq tabobati yo'nalishi 2020-yil 10-apreldagi o'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4668 sonli qaror asosida tashkil etilgan

Bundan tashqari "Tabobat akademiyasi"NTM," Respublika xalq tabobati ilmiy-amaliy markazi" , "Ibn Sino merosi"nomidagi laboratoriya markazi ham tashkil etilgan.

Shunday bo'lsada xalq tabobatini tizimni, izchil shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan qonunga bo'lgan ehtiyoj saqlanib qolaverdi. Bunday keyingi o'zgarishlar 2017-yilga to'g'ri keldi. Xalq tabobati Akademiyasi bilan bir qatorda vodiya I.Asqarov boshchiligidagi "O'zbekiston tibbiy-ilmiy faoliyat bilan shug'ullanuvchilar Akademiyasi" faoliyati yo'lga qo'yildi. Bu davrga kelib O'zbekistonda xalq tabobati an'analaridan foydalanish zamonaviy tibbiyot vakillari orasida ham keng tarqala boshladi. Jumladan, so'ngi besh yilda tabiiy giyohlardan foydalanish maslahati, hijoma usuli, zuluk qo'yish, mizoj ta'limoti kabilar tibbiyot xizmatlari tarkibidan joy egalladi. Hatto bugungi kunda dorixonalarda tabiiy giyohlar, hayvon a'zolaridan tayyorlangan dorilar kabi tabobat tavsiya etadigan manbalar sotiladigan mahsus burchaklar tashkil etilgan. Xalq tabobati an'analarini tabiiy ravishda jamiyat hayotida saqlanib qolishi hamda mustaqillikni ilk davrlariga nisbatan olganda mistik tabobatning mutloq ustunligi kamayib, empirik tabobat usullarining joriy etilishi bu sohani davlat tomonidan Qonun bilan tartibga solish vazifasini qo'ydi. Natijada Prezidentning 2018-yil 12-oktyabr kuni "O'zbekiston Respublikasida xalq tabobati sohasini tartibga solish

chora-tadbirlari to'g'risida"gi¹ Qarori qabul qilindi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki o'zbeklarning tibbiy an'analari, salomatlik madaniyatini shakllanishi qadim tarixga ega bo'lib, ilk davrlarda geografik omil, iqlim sharoiti hamda hududning flora va faunasi katta rol o'ynagan.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 12-октябрдаги ПҚ-3968-сонли “Ўзбекистон Республикасида халқ таъбири соҳасини тартибга солиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори / lex.uz. (13.10.2018 й.)